

LBRIS

We know
books

Gabriel I. Năstase

REGĂSIREA

Destinul unor olteni

Hoffman

DTP: Hoffman Design
Tipar: Hoffman Print
Tehnoredactare: Dumitriana C. Bănică
Pe copertă: Reproducere după Jean Cheller, *Case muntenești*

© Gabriel I. Năstase
© Editura Hoffman, 2024, pentru prezenta ediție.

Această carte este protejată prin Copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

EDITURA HOFFMAN SRL
Tel: 0740.984.910
contact@editurahoffman.ro
www.EdituraHoffman.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NĂSTASE, GABRIEL I.

Regăsirea / Gabriel I. Năstase. -
Caracal: Editura Hoffman, 2024
ISBN 978-606-46-2005-7

821.135.1

• *Mamei mele, Maria NĂSTASE, ardeleancă din comuna Izvoarele (cândva Ciufud) din vecinătatea orașului Blaj, județul Alba, căsătorită cu un bucureștean, Ion NĂSTASE, din părinți get-beget olteni.*

• *Tuturor oltenilor din România și dincolo de granițele ei, inclusiv celor din familia mea, Ștefan și Maria NĂSTASE – bunici după tată; Nicolae NĂSTASE – unchi, fratele bunicului; Elena, Gheorghe și Stelian NĂSTASE – frații tatălui.*

• *Tuturor rudelor din Craiova, Albulești, Segarcea ș.a.m.d.*

• *În memoria celei care s-a numit Ana VĂCĂRELU, soție și mamă de excepție.*

PREFAȚA

Viața fiecărui om este un roman. Un roman unic și irepetabil. Fiecare dintre noi poate scrie, dacă se încumetă, acest roman, iar succesul lui este aproape garantat, desigur, dacă autorul are răbdare, dorința de a scrie și puțin talent. Pentru că este sută la sută viață. Iar în fața vieții, nu există concurență. Și în literatură, tot viața rămâne valoarea supremă. Romanul de față se înscrie în acest concept. Este un roman luat din viață. Este viață. Viață suprapusă peste două moduri de existență – unul de demult, dintr-un trecut ceva mai îndepărtat, al bunicilor și străbunicilor noștri, altul trecut și el în trecutul imediat, ca un fel de perfect simplu, specific graiului oltenesc –, care subliniază nu neapărat contrastul, cât mai ales devenirea și, cum ar spune oltenii, brodirea. Gabriel I. Năstase a reușit – și a reușit foarte bine – să fie acolo, pe firul apei în sus, undeva, între un punct și un alt punct, unde oamenii se despart și se rătăcesc și, într-un final (care, la rândul lui, este tot un început), unde aceiași oameni, urmașii lor sau urmașii urmașilor lor se regăsesc. Aceasta este esența romanului: regăsirea. Undeva, într-un punct din acest spațiu al oamenilor, care poate fi chiar în această țară sau pe această planetă, tot a oamenilor, mai aproape sau

mai departe de izvoare, de miezul fierbinte al vieții, oamenii se regăsesc. Mai ales oltenii, acești risipiți prin toate colțurile țării și chiar ale lumii, plecați de acasă de rău, nu de bine, fugiți de acasă, în sensul că și-au luat lumea în cap și s-au dus unde au văzut cu ochii, au darul de a se reîntâlni, de a se regăsi în perfectul lor simplu, în vorba lor repezită, dar profundă și sfătoasă, în lumea lor unică și irepetabilă, chiar dacă regăsirea pare o Dumnezeiască repetare, sau o reîntâlnire în voia sorții.

Oltenii lui Gabriel I. Năstase sunt, deopotrivă, oameni sărmani, trudituri cu sapa, lipiți de lipiturile pământului, fără de niciunele, apropiați de viața târâtoarelor, robi ai pământului, lipsiți de noroc, dar, în final, norocoși și, opuși acestora, oameni fără suflet, oameni răi, născuți răi, ca pirul sau ca buruienile otrăvitoare, care le cotropesc pe celelalte, care trăiesc din seva lor. Boieri venetici, arendași, jandarmi îmbuibăți și lipsiți de orice cultură, acțiuni extreme, păcate care sunt mărturisite și iertate doar în clipa dinaintea morții, destine aleatorii, aruncate pur și simplu în curgerea implacabilă a timpului, în drumul carelor, în zecile și sutele de kilometri de așteptări neașteptate, de speranțe nesperate, de orizonturi prăbușite. Autorul descrie uimitor de exact viața țaranului nevoiaș de la începutul secolului al XX-lea, cu toate relele de atunci, cu toate chinurile unei supraviețuiri mizere, comparativ cu viața parveniților și a unora dintre intelectualii rari și de caracter. Acesta tablou al olteanului amărât, posac, tăcut, dar cu foarte mult bun simț, care merge, potrivit obiceiului din strămoși, înaintea muierii și, atunci când ea nu-și ține clanța, îi dă una peste gură, al femeii care lasă sapa la jumătatea rândului, pentru că au prins-o durele facerii și naște acolo, singură, ca orice femelă din lumea

animală din miezul pădurii, apoi își ia copilul în brațe și își vede de viață este cutremurător. Mulți dintre noi, cei care astăzi avem părul alb și ne apropiem de finalul vieții, am trăit acele vremuri extrem de dure, dar care erau mult mai curate și mai aproape de natura umană decât scâlămbăielile și cruzimile de azi. Autorul reușește să realizeze pagini vii despre acele vremuri și despre acei oameni aruncați în lume, ai căror urmași se vor regăsi, ulterior, cu uimire, într-o altă epocă istorică, epoca în care oamenii lucrau în fabrici, aveau acces la învățătură și beneficiau de „originea” lor sănătoasă, de foști argați, de foste slugi, oameni care au muncit cu sapa, de trudituri disprețuiți și ținuți în grajduri ca animalele.

Contrastul dintre o lume împărțită în „mizeri și bogați”, cum spunea Eminescu, și o lume în care mizerii au preluat puterea nu constituie o preocupare esențială a autorului, așa cum s-ar putea crede dacă s-ar trece dincolo de text și s-au căuta identificarea semnificațiilor. Autorul urmărește destinele și nu dimensiunea politică a existenței umane în cele două epoci și, mai ales, la granița dintre ele. Această dimensiune – esențială, desigur, într-o societate umană – este luată ca un dat, ca un cadru pe care eroii romanului nu-l pot influența, nu-l pot schimba și nici nu-și propun acest lucru. Romanul este o lungă și interesantă succesiune de narațiuni, de tipul celor pe care le folosesc oamenii care parcurg împreună un drum lung, o viață, și umplu acest drum cu cuvinte. Oltenii povestesc mult, comentează mult, au o memorie fantastică, nu uită nici un detaliu, brodează, fac conexiuni, țin la rubedenii și la tot felul de legături. În anii aceia, aproape că nu exista sat important din Oltenia din care să nu fi plecare cineva spre Craiova și, mai ales, spre București. Unii au devenit ucenici pe la diferiți patroni, alții vânzători

de ziare, alții zarzavagii, la concurență cu bulgarii de prin satele din jurul capitalei, alții – foarte mulți – oameni cu carte sau tot felul de șefi și șefuleți. Fiecare oltean care pleca dintr-un sat spre Capitală sau spre Craiova avea un bilet către cineva, se ducea la o adresă, nu pleca așa, hai hui, de dorul de ducă.

Romanul Regăsirea este puternic ancorat în filozofia și fizionomia unui timp fluid de la răscruce de epoci istorice, în capacitatea oamenilor de a viețui și supraviețui vremurilor și vremurilor, în forța destinului și în soliditatea unor rădăcini ce par fragile și chiar aleatoare, dar care, în esența lor, sunt durabile și bine ancorate în pământul vieții. În același timp, romanul pare o desfășurare dinspre nori spre un soi de pământ senin, dinspre vocația anduranței spre anduranța devenirii. Epoca puterii mizerilor pare o soluție fericită la finalul epocii puterii mizerabililor, dar, dincolo de toate acestea, romanul este o reușită pagină de filosofie simplă, oltenească, a adevărilor vieții.

Gheorghe VĂDUVA

București,
19 septembrie 2012

PARTEA I

E mult de atunci, mult de tot, de când într-un sat așezat aproape de malul drept al Jiului, printre sătenii de rând, își ducea viața de azi pe mâine un țăran sărac, Gheorghe Măgărete.

Cu ce trăia, nu știa nimeni. N-avea altceva decât ce îi rămăsese moștenire de la răposății lui socri: ograda împrejmuțată cu gardul de nuielă înfățișându-se într-o uliță vecină cu cimitirul din capul satului, din partea apusului de soare, casa veche din bârne de lemn, cu acoperișul țuguat învelit cu stuf, cu prispă și două odăițe lipite cu lut galben amestecat cu pleavă și pe deasupra văruite, cu var desigur. Urmele de bidinea se vedeau clar, ca niște cercuri amestecate și ne-terminate. Pământ în câmp, aproape de sat, n-avea deloc. Îi rămăsese, tot de la socri, un petec de pământ de vreo șapte prăjini, însă departe de casă, cale de vreo jumătate de poștă, dincolo, peste pădure, pe hotarul altei comune.

Într-o zi de mai a anului o mie nouă sute patru, ca în toate zilele în amurg de seară, Gheorghe și muierea sa, Mitrana, s-au întors acasă de la câmp. Alături de alți consăteni, munciseră toată ziua la rărișat de porumb pe moșia arendașului Florescu.

După masa de seară, când noaptea cu mantia ei întu-necoasă acoperea căsuțele albe, omul se culca cu ai săi pe prispa casei. Acolo dormeau toată vara pe patul de scânduri întins cu rogojini și acoperit cu cearceaf de călți ca să nu le fie răcoare. Ostenit, Gheorghe s-a culcat la căpătâiul prispei alături de copilul cel mărișor, iar muiera lui dormea la celălalt capăt al prispei cu copilul ăl mai mic, căci aveau doi: Marinică, cu cinci ani împliniți și Năiță, ce abia intrase în trei anișori.

Deși vremea era frumoasă și cerul senin încărcat cu spuză de stele, satul părea pustiu. Din case nu se vedea licărind nicio lumină a vreunui muc de feștilă, ca și cum ferestrele ar fi fost astupate cu obloane sau odăile nelocuite. Nici pe uliță nu se zărea țipenie de om. Doar la lumina generoasă a lunii se vedeau broaștele țopăind pe buza umedă a șanțurilor. Peste tot domnea o liniște profundă. Nu se auzea mugetul niciunei vaci, lătratul niciunui câine, nici miorlăitul mâțelor încăierate. Doar sinistrul vaiet al cucuvelei venită din pădure în turnul bisericii mai spărgea din când în când liniștea nopții.

Pădurea, destul de bătrână, se desfășura pe lângă albia nisipoasă a Jiului cu apa turbure ce curgea domol la vale până la vărsarea în Dunăre. Dar nu se restrângea numai lângă Jiu. Cu răchite, sălcii, plute groase pletoase, plopi și alte soiuri de copaci crescuți la întâmplare, ea se întindea pe dealuri cu râpe și trecea aproape de sat, pe care îl lăsa în urmă.

La sud și apus de sat, se întindeau câmpuri netede cât vedeai cu ochii, fără dealuri, văi, alte păduri și sate, cu pământ stăpânit numai de moșieri și foarte puțin de către țărani.

Cinci, șase ani, de când Gheorghe a primit petecul de pământ, până în anul o mie nouă sute patru, nu l-a muncit, nu i-a fost la îndemână fiind mereu departe de casă, apoi n-a avut nici vreme, dacă toate zilele din primăvară de când da colțul ierbii și până toamna când da bruma groasă, muncea pe moșia arendașului și în curtea conacului. Dar nici Pantilimon, tatăl Mitranei, fostul stăpân al petecului de pământ nu și-a bătut capul pentru a-l munci.

Mărunțel la trup și subțire, fața albă spălăcită, ochii albaștri, căuta întotdeauna să fie vesel. Bun de gură, spunea glume și snoave. Ca să nu moară de foame, omul muncea ca servitor la primărie, la școală și la biserică, cu o singură simbric.

Iarna, de Crăciun și Bobotează, colinda ulițele din casă în casă, cu popa și dascălul. El nu cânta, apăra cu ghi-oaga părintele și țârcovnicul ca să nu-i muște câinii, apoi mai purta pe umăr desaga, ca să strângă de la credincioși carne pentru slujitorii Domnului. Lăcomia popii și țârcovnicului nu avea margini, împărțeau ei doi tot ce se strângea în desaga purtată pe umăr de Pantilimon, iar lui îi aruncau în față un ciolan de os cu puțină slănină, sfinția sa spunând:

— Ia, Pantilimoane, că-i bun să-l fiarbă cu varză muiera ta.

— Bun, părinte, bun, îngâna omul aproape mulțumit și cu atâta, aruncând osul în desagă. Fără să mai stea pe gânduri, zâmbindu-le tâmp, o zbughi spre casă tremurând, căci din nădușeală îl lua uneori cu frig.

După puterea nopții, cocoșii rânduți alături de găini pe ramurile pomilor au cântat a doua oară. Din somn, Gheorghe auzi aievea. A mai rămas puțin în pat cu ochii ațintiți spre cer, însă nu vedea nimic. Ramurile întinse ale dudului

de lângă casă i-au stat în cale. Apoi, încruntând sprâncelele, a coborât jos din pat cu picioarele goale pe pământul gloduros din băătură. S-a strecurat de sub umbra pomului, oprindu-se la doi-trei pași de acesta.

Rotind capul cu privirea ațintită pe cer la puza de stele, omul înlemni deodată, apoi îngână:

— Aha! Uite cloța cu pui, carul mare și luceafărul și muierea mea doarme ca și când a dat în somnul morții.

Puțin tulburat de necaz, n-a mai stat locului, s-a învârtit pe călcâie, s-a întors către patul în care dormea Mitrana acoperită cu cerga, cu copilul strâns la sân. Cam iute din fire, Gheorghe ridică cu mâna dreaptă cerga de pe muiere, de o lăsă goală și cu nodurile degetelor de la mâna stângă o îmboldi în coastă, spunând cu necaz:

— Scoală, fă, muiere! Ce, tu nu vezi că se luminează de ziuă?

Omul nu a îmboldit-o rău ca să-i rupă coasta, să o doară, însă femeia a sărit în sus speriată ca și când fusese arsă cu un cărbune aprins și îngână:

— Muica mea! Ziuă, ai? Uite, afurisită toropeală cu ciudatele vise se legară de capul meu taman acumă către ziuă.

Gheorghe își trecu degetul noduros prin mustața sa rară. Își încheie, peste mijlocul subțire ca al unui câine hămesit, chimirul lat și vechi din piele, rămas de la răposatul socru și, ca să nu tacă, încheie vorba:

— Hm! Vise, ai? Însă eu îți spun că așa sunt muierele puturoase. Se culcă seara odată cu găinile și le este lene ca să se mai scoale.

De frica omului, ca să n-o pocnească, Mitrana nu suflă. Își trase în grabă pe ea fusta peticită, își strânse părul

încălcit cu o năframă neagră decolorată de soare și cu brâul lat de lână își strânse mijlocul gros, căci era grea, dar nu știa a câta lună.

De lângă pat porni către ușa casei unde se opri. Răsuci cu mâna ivărul de fier, ușa se deschise și o împinse cu piciorul larg la perete.

Intră în casă, n-avea la ce aștepta în prag. În odaia cu pereții afumați de ani de zile și nevăruți, cu miros de funingine de la hornul de deasupra vetrei din colț, era întuneric beznă să-ți dai cu degetele în ochi.

Cu purecii și roaie, care o luaseră în primire de la primul pas și se urcau flămânzi pe pulpele goale ale picioarelor ciupind-o de zor, ea, cu mâna întinsă, înaintă orbește către policioarele hornului încărcate cu multe lucruri puse fără rânduială: oale de pământ, străchini, linguri de lemn, blide și altele.

Scormoni cu mâna pe policioară și dete de opaiț, un fund de oală spartă cu un muc de cărpă muiat în seu de oaie. Cu ciobulețul într-o mână și cu cealaltă frecându-și de zor pulpele bășicate de pureci, se lăsă jos pe vine lângă vatră și cu vâtraiul de fier scormoni cenușa să caute cărbuni aprinși înveliți de cu seară cu o mână de mălai.

Vânturând cenușa întruna fără a găsi cărbuni aprinși, din spate auzi glasul omului său, întrebând:

— Gășiși, fă?

— Opaițul îl găsi, însă cărbuni, neam.

— Nu ai pus mălai cât a trebuit, o mustră el, de aia nu a ținut focul. Strâmbându-se de usturimea ciupiturilor de pureci, căci îi intraseră și lui pe sub cracii izmenelor largi din pânză de in, nu mai zăbovi și scoase din chimir iasca, cremenea și amnarul pe care le purta întotdeauna cu el, cu